

Nya affärsmodeller i omställningen mot ett förnybart och hållbart samhälle

Projektbeskrivning

Syfte:

Syftet med projektet är att utveckla ett verktyg för affärsmodells-modellering som energibolag kan dra nytta av i omställningen mot ett förnybart och hållbart samhälle. Med utgångspunkt i akademisk litteratur och kvalitativa intervjuer designas en process som stödjer energibolag i arbetet med att ta fram nya affärsmodeller. Detta verktyg testas i ett antal workshops tillsammans med svenska energibolag (bl. a. Göteborgs Energi) och förfinas baserat på resultaten i dessa.

Projektet kommer att resultera i ett verktyg för hållbar affärsmodells-modellering för energibolag. Detta kan användas av Göteborgs Energi för att stödja arbetet med att definiera företagets roll i det hållbara energisystemet. Det kan även användas av beslutsfattare och affärsutvecklare på andra energibolag.

Resultaten kommer att publiceras i en vetenskaplig artikel och därmed komma både andra forskare och praktiker till nytta. Dessutom kommer resultaten att presenteras i en slutrapport som inkluderar en kortfilm som beskriver omställningen som energibolag står inför och hur de med hjälp av affärsmodells-modellering kan finna en roll i och bidra till ett förnybart och hållbart samhälle.

Problemet, dess bakgrund och avgränsningar:

Energisystemet i Sverige och världen står inför stora omvärldsförändringar i omställningen mot ett förnybart och hållbart samhälle. För energibolag medför denna omställning ett behov av att stöpa om sin roll i energisystemet och utveckla nya affärsmodeller. Utifrån ett akademiskt management-perspektiv är affärsmodellen ett koncept som binder samman värdeerbjudande till kund, intäktsmodell och processen för värdeskapande. En affärsmodell för hållbarhet tar dessutom olika intressenter i beaktning och fokuserar på hållbart värdeskapande. Affärsmodeller som tar hänsyn till skiftet mot förnybara energikällor involverar andra branscher (t.ex. elbilar och ICT), och förhåller sig till nya aktörer (t.ex. nyetablerade solelsbolag, elbilsbolag, och Google). Dessutom sker en förändring av energimarknaden i Norden (bl.a. genom slopade anvisningsavtal) och för att konkurrera behöver energibolag utveckla mer lösnings- och kundorienterade affärsmodeller.

I min doktorsavhandling har jag studerat hur både nyetablerade och etablerade företag utvecklat affärsmodeller för solenergi (Ahlgren, forthcoming; Ahlgren et al., 2015; Lagerstedt Wadin et al., 2017). Inom ramen för detta arbete har jag utforskat processen att gå från idé till implementation av en ny affärsmodell i ett befintligt energibolag. Denna process drivs ofta av några interna ”champions” som kontinuerligt experimenterar med och anpassar affärsmodeller till den befintliga organisationen på ett ostrukturerat sätt. I linje med tidigare forskning (t.ex. Chesbrough och Rosenbloom, 2002) har jag observerat att detta arbete ofta stöter på motstånd i den befintliga organisationen som en följd av etablerade tankemönster och organisationsstrukturer. I samtal med ett flertal aktörer verkar det finnas ett behov av en mer

strukturerad process för hur man utforskar alternativa affärsmodeller och utvecklar nya som svarar mot förändringarna av energisystemet och omvärlden.

Även inom affärsmodellslitteraturen för hållbarhet har man uttryckt ett behov av en ökad förståelse för hur man framgångsrikt utvecklar nya affärsmodeller (Evans et al., 2017). Forskare har utvecklat olika definitioner för vilka dimensioner som är centrala i en hållbar affärsmodell, (t.ex. Stubbs and Cocklin, 2008). Andra beskriver en hållbar affärsmodell som ett verktyg för att ta en hållbar innovation (teknisk, social eller organisatorisk) till marknaden på ett hållbart sätt (Bocken et al., 2014; Boons och Lüdeke-Freund, 2013). Nyligen har forskare föreslagit konceptuella alternativ till hur man omformar affärsmodeller (t.ex. Aversa et al., 2015) och i ett fåtal studier har forskare empiriskt studerat faser i processen att ställa om till en hållbar affärsmodell i ett etablerat företag (Rajala et al, 2017; Roome och Louche, 2017). Dock finns det fortfarande ingen process för hur etablerade företag kan gå tillväga för att ta in idéer till, omforma och implementera en ny affärsmodell på ett systematiskt sätt.

Idéer, hypoteser, förslag till lösningar:

För att stödja energibolag i omställningen mot ett förnybart och hållbart samhälle vill jag inom ramen för detta projekt ta fram ett verktyg för affärsmodell-modellering. Tanken är att verktyget ska inkludera ett antal steg att arbeta sig igenom när man som företag vill utveckla en helt ny affärsmodell, eller vill utveckla den befintliga affärsmodellen, på ett systematiskt sätt. Stegen kommer bl. a. att ta omvärldsförändringar, intressenter, företagets förmågor, kunder, värdeskapande, och värdeförstörande (såsom negativ påverkan på miljön) i beaktning. Verktyget kommer även att inkludera moment där man inspireras av befintliga affärsmodeller och utvärderar hur de skulle kunna anpassas till den befintliga organisationen.

Metod för att lösa problemet och uppnå syftet:

Projektet tar sin utgångspunkt i befintlig affärsmodellslitteratur och för att ta del av energibolags erfarenheter, utmaningar och reflektioner genomförs även kvalitativa intervjuer inom ett antal energibolag. Tyngdpunkten för projektet ligger i att designa ett processverktyg som stöttar energibolag i arbetet med att utveckla nya affärsmodeller. Verktyget kommer att testas i ett antal workshops med energibolag och vidare utvecklas med hjälp av input från dessa.

Verktyget, och processen för att utveckla det, kommer att dokumenteras och publiceras i en vetenskaplig artikel. Dessutom kommer verktyget att finnas tillgängligt för Göteborgs Energi och andra energibolag att använda i sitt strategiska arbete. För att göra resultaten tillgängliga för allmänheten, politiker och kunder kommer en eller flera kortfilmer att utvecklas, som på ett pedagogiskt sätt beskriver utmaningen som energibolag står inför och hur modellering av affärsmodeller bidrar till att definiera energibolagens roll i det nya energisystemet. Kortfilmerna kommer att vara tecknade i kombination med en berättarröst.

Jag kommer att ingå i ett forskarteam på Lunds Tekniska Högskola som redan bedriver forskning med fokus på affärsmodeller, innovation och en omställning mot förnybar energi. Vi har redan etablerade kontakter med bland annat ett flertal energibolag i Sverige (t.ex.

Umeå Energi, Eon, och Kraftringen). På institutionen finns dessutom en lång tradition av att forska och undervisa inom Design Thinking.

Tids- och resursplan (med eventuell etappindelning):

Etapper	Syfte	Tidsplan	Resurs
Uppstart med Göteborgs Energi	Uppstart med Göteborgs Energi, val av deltagande energibolag och bokning av intervjuer	Sep 2018 – Okt 2018	Post-doc 80% ¹
Etapp 1: Utveckling av verktyg	Sammanställning av litteraturen, kvalitativa intervjuer och utveckling av modelleringsverktyget version 1	Sep 2018 – Aug 2019	Post-doc 80%
Etapp 2: Workshops för att testa modelleringsverktyget	Workshops med minst 5 energiföretag för att testa modelleringsverktyget	Sep 2019 – Dec 2019	Post-doc 80%
Etapp 3: Revidering och färdigställande av modelleringsverktyget	Kontinuerlig och slutgiltig revidering av modelleringsverktyget	Sep 2019 – Mars 2020	Post-doc 80%
Etapp 4: Slutleverans	Paketering av modelleringsverktyget, färdigställande av vetenskaplig artikel och presentationer samt framtagning av film(er).	Jan 2020 – Aug 2020	Post-doc 80%

¹ I post-doc positionen ingår 20% undervisning, därav 80%.

Värderingar av projektets nytta för GE:

Som finansiär av projektet kommer Göteborgs Energi att vara en självklar deltagare i forskningen. Jag kommer att genomföra intervjuer med relevanta anställda på Göteborgs Energi för att kartlägga de erfarenheter, utmaningar och reflektioner som finns vad gäller affärsmodellinnovation. En sammanställning av denna information kan naturligtvis delges berörda parter inom företaget. Jag kommer dessutom att testa det utvecklade processverktyget i en (eller flera) workshop med anställda från Göteborgs Energi. När verktyget är färdigutvecklat kommer jag att presentera det för företaget och det kommer att finnas tillgängligt att använda i det strategiska arbetet. Göteborgs Energi kan dessutom använda de kortfilmer som tagits fram för att kommunicera behovet av affärsmodellinnovation och modellering med politiker, allmänheten och kunder.

Rapportering och information:

Förslagsvis rapporterar jag under projektets gång att det fortskrider enligt tidsplan och ekonomisk kalkyl. Ett alternativ är till exempel att rapportera efter varje etappslut enligt tabellen under rubriken tids- och resursplan.

Min bakgrund:

Jag är doktorand i industriell ekonomi vid Lunds Tekniska Högskola, under handledning av Lars Bengtsson och Jessica Lagerstedt Wadin. Min avhandling fokuserar på utvecklingen av affärsmodeller för solenergi, framförallt hur de anpassas när de sprids mellan olika marknader och företag. Disputation är planerad till 30 maj 2018 och doktorandtjänster avslutas 31 augusti. Med detta projekt skulle jag kunna bygga vidare på den forskning som jag hittills bedrivit, och utvecklas som en forskare med fokus på affärsmodeller för en hållbar omställning i rollen som post-doc. Min första artikel blev accepterad till konferensen Academy of Management 2015, en andra blev nyligen publicerad i Journal of Cleaner Production, och en tredje i European Business Review. Jag har ytterligare en vetenskaplig artikel under en andra granskningsomgång (efter att ha presenterat den på akademiska konferenser) och ska snart skicka in en artikel som fokuserar på hur en affärsmodell för solenergi sprids till ett etablerat energibolag. Jag har en civilingenjörsexamen i industriell ekonomi. Innan jag påbörjade mina doktorandstudier arbetade jag med framtids- och scenariostudier på svenska konsultfirman Kairos Future under fem år. Där gjorde jag scenariostudier för bland annat Nordiska Ministerrådet och MISTRA.